

Het culturele gezicht van bodem

Nagenietend van de lange zomer verbeelden we spelende kinderen op het strand en werken we aan het herfstnummer. Het zandkasteel is een van de onbekende culturele ecosysteemdiensten van de bodem! Strand is tenslotte ook bodem: vlakvaaggrond, zeer humusarme kalkhoudende zandgrond. Omdat strandzand vooral uit afgesleten gladde bolletjes bestaat, is het niet zo geschikt om kastelen van te maken. Elk zandkasteel valt ten prooi aan de golven. Maar daar malen we niet om, integendeel: het spel met zand en zee levert veel op.

Dit nummer is geheel gewijd aan het onbekende (niet onbeminde), culturele gezicht van de bodem. Normaal beschouwen we de bodem overwegend met een technologische bril, via de producerende en regulerende kwaliteiten - de zachte bodemkant nemen we aan zonder er veel acht op te slaan. Onterecht! De bodem heeft mooie gezichten.

Eerst staan we in een kort overzicht stil bij de vele diensten van de bodem en hun formele indeling in drie groepen: producerende, regulerende en culturele diensten. Onlangs is er enige commotie ontstaan, doordat een groep wetenschappers een andere terminologie introduceerde, namelijk Nature's Contribution to People. De belangrijkste boodschap voor ons is dat ze hetzelfde doel beogen, namelijk het belang van de bodem voor mens en omgeving laten zien en laten waarderen.

Taal is hét sociale thema bij uitstek: onze manier van communiceren via taal maakt dat we ons als sociale wezens kunnen gedragen. Alfred Hartemink laat in zijn artikel zien dat de Nederlandse taal en cultuur beïnvloed is door de eigenschappen van de Nederlandse bodems. Voor de Bourgondiërs onder onze lezers mag een bijdrage over eten en drinken natuurlijk niet ontbreken. Fransen spreken vaak van een 'terroir' als de regio of bodem waar lokale streekproducten vandaan komen. Koen Klemann beschrijft de impact die de bodem heeft op wijn.

Jos Bazelmans legt in zijn artikel vol verve uit waarom de bodem zo belangrijk is als archeologische bijdrage aan onze geschiedenis en waarom dit aspect best meer bena-

drukt mag worden in het onderwijs. Via de bodem kunnen we veel leren van ons verleden. Het meer recente verleden, namelijk de erfenis van de wereldoorlog, komt aan bod in het artikel van Sam De Decker: de munitie die nog steeds in grote getale aanwezig is in de Vlaamse Westhoek vormt er een (explosief) deel van. Hoe gaan bewoners hier mee om?

Sociale aspecten van de bodem binnen de context van landgebruik komen aan bod in de artikelen over brownfields in Vlaanderen en herbebossing in Congo: in het eerste geval brengt bodembeheer buurtbewoners dicht bij elkaar, in het tweede geval brengt het hoop en een nieuwe toekomst in een zeer arme en gedegradeerde regio.

Kienhout van zeer oude bomen is van grote waarde, zowel op wetenschappelijk-educatief vlak als op cultureel-artistiek vlak. Bazelmans en Jansma pleiten dan ook voor meer zorg voor dit bijzonder erfgoed. Zorg is tevens het onderwerp van de boekbespreking 'Matters of Care': filosofe Maria Puig delà Bellacasa roept op om zorg, waaronder ook bodemzorg, meer centraal te stellen in onze snelle wereld. Niet alleen omdat bodemzorg onze leefomgeving verbetert, maar ook omdat zorg bijdraagt aan zingeving, verbinding en ons waardevol voelen.

We sluiten het accent af met een kunstbijdrage. Gerd Wessolek roept ons op om meer creativiteit in ons werk te leggen. Duidelijk is dat hij geïnspireerd is door bodem en mooie schilderijen maakt.

Hoewel in de artikelen een heel scala aan sociale aspecten aan bod komen, zijn er ook jammer genoeg een aantal interessante

ideeën die het niet tot een artikel geschopt hebben en die moeten wachten tot een later Bodem-nummer: bijvoorbeeld over bodem in forensisch onderzoek. Forensische bodemonderzoekers kunnen aan de hand van bodemkenmerken ondersteuning bieden bij het oplossen van misdaden. Het gaat daarbij om bodemdeeltjes die aan kleding blijven hangen, afbraakprocessen van begraven kadavers, verstoringen aan het bodemsysteem, et cetera. Of over de rol van bodem in de kunst (als pigment of als muze). Of over experimenten met nieuwe vormen van begraven waarbij een biodegradeerbare zak met het lichaam of de assen met boomstekje in de aarde wordt geplaatst zodat er na verloop van tijd een boom als aandenken groeit.¹ Het lijkt ons alvast een mooie laatste rustplaats: in de bodem met een boom als erfgenaam.

We wensen jullie veel leesplezier!

Nele Bal en Michiel Rutgers

Noot

1. <https://naturalcapsulauk.com/>.

In 2019 verschijnt nog 1 nummer van het Tijdschrift Bodem

Nummer 6: Biodiversiteit

U wordt van harte uitgenodigd bijdragen te leveren of te reageren. Meer informatie en de auteursinstructie kunt u opvragen via: monique.v.d.woude@wolterskluwer.com